

**Ocena dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego i organizacyjnego
dra Marcina Boryczko w postępowaniu o nadanie stopnia doktora
habilitowanego,**

na podstawie cyklu publikacji na temat:

**„Krytyczna praca socjalna. Perspektywa teoretyczna i empiryczna w badaniach:
od uwikłania podmiotu po realizację praw człowieka”**

1. Informacje o Habilitancie i sylwetka naukowa

1.1. Kwalifikacje

Dr Marcin Boryczko jest absolwentem Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego, gdzie w 2003 roku uzyskał stopień zawodowy magistra Filozofii, przy czym też zdobył dalsze kwalifikacje i stopień zawodowy magistra Etnologii, Uniwersytetu A. Mickiewicza w Poznaniu, 2005 r., a następnie uwieńczył dotychczasową karierę akademicką w roku 2012 stopniem naukowym doktora nauk społecznych w zakresie Pedagogiki.

Obecnie (od 2021 roku) jest zatrudniony na stanowisku adiunkta w Zakładzie Pedagogiki Społecznej Instytutu Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego.

1.2. Aktywność naukowa

Dorobek publikacyjny, obejmujący prace naukowe dra Boryczki po uzyskaniu stopnia naukowego doktora obejmują łącznie 24 pozycje publikacyjne. Do zestawu cyklu konstytuującego podstawę we wniosku dokumentującym osiągnięcie naukowe, przewidziane jako podstawa oceny dorobku Habilitanta, dobrano 7 artykułów (z czego jeden z nich ko-autorski). Pozostałe teksty wchodzące w zakres dorobku naukowo-badawczego Habilitanta (w liczbie 15) opublikowano jako: autorską monografię (1) i wielo-autorskie monografie (3) oraz 11 rozdziałów w pozycjach zbiorowych. Opracowania naukowe konstytuujące całość dorobku publikacyjnego Pana dr Boryczki są zróżnicowane ze względu na zakresy tematyczne, typ i objętość tekstu oraz miejsce wydania. Składają się na nie artykuły o charakterze studiów empirycznych (jakościowe) i teoretycznych, jak i esejowe refleksje z prowadzonych przez Autora prac badawczych.

Podkreślić nadto warto, iż większość prac konstytuujących dorobek spoza cyklu wskazanego jako osiągnięcie naukowe, usytuowanych tematycznie w obszarze Pracy Socjalnej i Polityki Społecznej, względnie też zagadnień edukacyjnych, związanych ze szkołą, także

dotyczy zmiany paradygmatycznej w obrębie nauk społecznych - przejścia od paradygmatu polityczno-normatywnego do paradygmatu konstruktywistycznego w rozumieniu krytycznej teorii, m.in. w oparciu o rekonstrukcje semantycznych kodów, bądź też za pomocą badań uczestniczących i analiz etnograficznych (przeprowadzonych głównie w oparciu o badania w grupach studenckich i pracowników socjalnych).

Wspomniane powyżej publikacje postrzegam nie tylko jako rozszerzenie, ale wzmocnienie cyklu tematycznego. Szczególną rolę w tym zakresie przypisuję monografii podoktorskiej (*Paradoksalne funkcje szkoły: studium krytyczno-etnograficzne*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2015). Można ją postrzegać jako fundament dalszych badań empirycznych i analiz teoretyczno-koncepcyjnych, na którym budowane są kolejne, prezentowane w postaci publikacji, studia literaturowe i badania. Poznajemy tutaj bliżej pola, w których Habilitant sytuuje kolejne poszukiwania, zarys kategorii występujących w konceptualizacji innych, podejmowanych przez niego, analiz teoretyczno-koncepcyjnych i eksploracji badawczych, a także uzasadnienia i opis podejścia metodologicznego stanowiącego temat kolejnych analiz teoretycznych na temat recepcji teorii krytycznej w polskiej pracy socjalnej. Krytycznie należy jednak zauważyć tu, że są to w znacznej większości opracowania reprodukcyjno-popularyzujące powyższą tematykę, tylko z niewielką dozą zróżnicowanej i wyczerpującej systematyzacji podejmowanych zagadnień.

Jak wskazuje dokonana kwerenda bibliometryczna z użyciem wyszukiwarki Google Scholar do tej pory (stan na 22.09.2021) artykuły dra Boryczki były cytowane 48 razy (indeks Hirscha = 5), baza Scopus indeksuje natomiast 2 publikacje Habilitanta, które były cytowane 3 razy, zaś indeks Hirscha (dla ww. publikacji) wynosi 1. Wskazane wartości parametrów bibliometrycznych prac naukowo-badawczych dra Boryczki są niskie. Można tu jednakże stwierdzić, że naukometryczne wskaźniki nie pokazują co prawda „imponującej” cytowalności prac, których autorem jest Habilitant, lecz wynika to z faktu, że większość z nich została opublikowana w ciągu ostatnich kilku lat. Najbliższa przyszłość powinna pokazać zwiększenie ‘zasięgu’ tych artykułów. Całość jego dorobku z lat 2013 – 2020 ilościowo opracowana przez Dział Bibliometrii Uniwersytetu Gdańskiego, zawarta w Bazie Wiedzy UG (repozytorium.ug.edu.pl) sumarycznie dokumentuje 483 punktów ministerialnych.

Aktywny udział dra Boryczki w międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych, podobnie jak publikowanie tekstów naukowych, wpisuje się wyraźnie w przyjętą przez Habilitanta linię rozwoju naukowo-badawczego i profesjonalnego budowania własnych kwalifikacji naukowo-badawczych i rozwoju kompetencji organizacyjno-praktycznych. W dokumentacji wniosku wskazano na czynny udział Habilitanta w sumie 7-iu, wymownych konferencjach o zasięgu międzynarodowym (m.in. Leuven, Edynburg, Bukareszt) nie tylko z punktu widzenia reprezentowanej dyscypliny, ale i afiliacji aktualnych wydarzeń społecznych; dr Boryczko uczestniczył również w konferencjach o wymiarze ogólnopolskim (11), organizowanych przez różne ośrodki akademickie. Podkreślić należy tu także udział Habilitanta w komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji krajowych i międzynarodowych, jako członek komitetu organizującego bądź też recenzent zgłoszonych wystąpień (patrz: Autoreferat).

Dr Boryczko posiada także pewne doświadczenia w kierowaniu i udziale w międzynarodowych i krajowych projektach badawczych wpisujących się tematycznie w jego zainteresowania naukowe.

Równie znaczącym dla jego profilu naukowego jest członkostwo w międzynarodowych i krajowych organizacjach oraz towarzystwach naukowych: *European Social Work Research Association; International Federation of Social Workers; Legitimation Code Theory Centre for*

Knowledge-Building Sidney University/Australia; The International Association for the Study of Forced Migration; Polskie Towarzystwo Pedagogiczne; Gdańskie Towarzystwo Naukowe.

Podobnie też jest członkiem Komitetu Redakcyjnego i sekretarzem Redakcji *Rocznika Gdańskiego Gdańskiego Towarzystwa Naukowego*.

Habilitant wykazał także autorstwo szeregu recenzji opracowań wydanych w języku polskim i angielskim, które dobrze uwypuklają profil jego ekspertyzy w zakresie pracy socjalnej. Udziela się też aktywnie na rzecz instytucji publicznych – przygotował szereg raportów dotyczących spraw społecznych w obrębie Województwa Pomorskiego.

Dr Boryczko jest też członkiem w międzynarodowych zespołach eksperckich: *European Social Work Research Association; International Federation of Social Workers* oraz udziela się jako ekspert ds. profesjonalizacji w zawodzie pracownika socjalnego oraz w zakresie działalności związków zawodowych Polskiej Federacji Związkowej Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej.

Należy tu też podkreślić działania Habilitanta również w zakresie zdobywania międzynarodowych doświadczeń związanych z dydaktyką oraz działalność społeczną i artystyczną – można tu wymienić: Międzynarodowy program wymiany: Erasmus+ w Portugalii oraz International Online Summer School 2020 w Niemczech.

Wspomniane powyżej formy aktywności naukowo-badawczej, organizacyjnej i społeczno-kulturowej Habilitanta ukazują go jako kompetentnego członka wspólnoty badawczej oraz uczestnika i organizatora życia naukowo-badawczego tak w Polsce (zwłaszcza w Gdańsku i okolicach) jak i na Świecie. Dokonany powyżej (skrótowe skądinąd) zaprezentowanie profilu naukowego dra Boryczki ukazują go także jako kompetentnego i zorientowanego na cel teoretyka i praktyka Pracy Socjalnej.

2. Ocena cyklu tematycznego

Jako osiągnięcie naukowe, o którym mówi art. art. 219 ust. 1. pkt 2b ustawy Habilitant przedstawił cykl siedmiu publikacji powiązanych tematycznie pt.: ***Krytyczna praca socjalna. Perspektywa teoretyczna i empiryczna w badaniach: od uwikłania podmiotu po realizację praw człowieka.***

2.1. Informacje o tekstach dotyczących ocenianego osiągnięcia naukowego

Marcin Boryczko swoje osiągnięcie w przewodzie habilitacyjnym oparł o siedem publikacji: sześć autorskich artykułów oraz jeden współautorski artykuł, które zostały opublikowane w następujących czasopismach: *Praca Socjalna* (3 artykuły); *Social Work Education. The International Journal*; *European Journal of Social Work*, *Przegląd Socjologii Jakościowej* oraz *Miscellanea Anthropologica et Sociologica*. Dwa czasopisma, w których pojawiły się artykuły są indeksowane w bazach Web of Science oraz Scopus i mają określony współczynnik wpływu (*Impact Factor*), który zgodnie z 2020 rokiem wynosi: dla *European Journal of Social Work* 1,807 oraz *Social Work Education* 1,6. Na obecnej liście ministerialnej za artykuły w tych pismach przyznaje się 70 punktów. Jeżeli chodzi o jakość tych czasopism – rzetelność procesu recenzyjnego, rygor oraz współczynnik odrzuceń, to można stwierdzić, że są one uznawane w środowisku międzynarodowym za cechujące się umiarkowanym poziomem naukowym. Przestrzegają procedury *double blind review*, a odrzucenia tekstów są dość częste. Jednocześnie jednak są to czasopisma w których, artykuły nie muszą mieć charakteru

odkrywczego, powinny natomiast cechować się wysoką jakością teoretyczną i warsztatową. Ogólnie więc, warto podkreślić i docenić fakt, że artykuły te ukazały się w obiegu międzynarodowym i jeżeli nawet nie są to pisma z „najwyższej półki” dla pedagogiki czy pracy socjalnej, to dobrze kwalifikują pozycję naukowo-badawczą Habilitanta. Warto moim zdaniem w przyszłości podjąć próbę publikacji wyników w czasopiśmie o wyższym współczynniku wpływu.

Kolejnych 5 artykułów włączonych do oceny osiągnięcia naukowe zostało opublikowanych w polskich czasopiśmie naukowych. Trzy z nich zostało opublikowanych w czasopiśmie „Praca Socjalna” (aktualnie 40 punktów). Jest to czasopismo, które charakteryzuje się względnie niskim poziomem naukowym a częstotliwość odrzuceń nie jest wysoka. W mojej ocenie jest to swoistym mankamentem jeżeli trzy artykuły włączone do osiągnięcia naukowego są opublikowane w tym samym czasopiśmie o względnie niskim poziomie merytorycznym. Zwracając na to uwagę nie formułuję w tym miejscu zarzutów pod adresem jakości tekstów, pragnę jednak zwrócić uwagę na praktykowany w środowisku naukowym obyczaj, związany z unikaniem publikacji w danym obszarze, głównie „w jednym czasopiśmie”. Kolejne dwa artykuły zostały opublikowane w *Przeglądzie Socjologii Jakościowej* (aktualnie 40 punktów) oraz *Miscellanea Anthropologica et Sociologica* (aktualnie 40 punktów). Artykuł opublikowany w PSJ jest jedyną współautorską publikacją włączoną do osiągnięcia naukowego. W tym obszarze jest pewna kwestia, którą chciałbym tu podnieść i rozważyć. Spośród 7 tekstów tylko jeden jest współautorski. To nie jest pomniejszenie jego wkładu, a raczej można zauważyć, że w polskiej pedagogice przyjętą praktyką jest indywidualne publikowanie swoich prac naukowych, natomiast w praktyce międzynarodowej uwypukla się tworzenie zespołów badawczych, w wyniku czego współautorskie publikowanie badań jest wyrazem wspólnego rozwoju koncepcji i kooperacji, a jako takie powszechne. W rezultacie może to dobrze świadczyć o umiejętnościach i kompetencjach zespołowych niezbędnych do przyszłej samodzielnej pracy naukowo-badawczej.

Osobną kwestią jest ilościowy wymiar dorobku. Cykl siedmiu tekstów, jako główne osiągnięcie naukowe to nie jest zbyt dużo w kontekście pozostałych publikacji. Z drugiej jednak strony, są to teksty w części opublikowane w dobrych czasopiśmie, znajdujących się na międzynarodowych i krajowych listach z dobrym Impact Factor czy też tzw. *punktacją ministerialną*. W takiej sytuacji należałoby uznać, że w wymiarze ilościowym dorobek należy ocenić pozytywnie.

2.2. Analiza szczegółowa

2.2.1. Uwagi wstępne

Aktywność naukową Habilitantka oceniam po pierwsze, przez pryzmat jego dorobku publikacyjnego z zasadniczym zwróceniem uwagi na wskazane przez autora publikacje konstytuujące cykl poddany ocenie jego osiągnięć naukowych, po drugie odnoszę się też do ogólnej wymowy pozostałych publikacji, udziału w konferencjach naukowych, jak i jego działalności badawczej w różnych konsorcjach krajowych i międzynarodowych oraz pracy dydaktycznej wraz z popularyzatorską aktywnością, afiliowaną przy Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego.

Aby określić wkład do dyscypliny ograniczę znacznie bezpośrednio omawianie poszczególnych pozycji wskazanych w dorobku osiągnięcia naukowego, a podejmę raczej próbę przeprowadzenia ogólnego oglądu z egzemplifikacją wybranych aspektów w odniesieniu do dwóch głównych obszarów oceny osiągnięcia – jakimi są: a) *zastosowanie kryterium teoretyczno-metodologicznego* i b) *ocena sfery merytorycznej i jej zrębów teoretyczno-*

konceptyjnych. Odniosę się zatem głównie do podstaw i metodyki prowadzonych poszukiwań badawczych oraz zasadności wnioskowania oraz oceny stosowanych aspektów działalności naukowo-badawczej Habilitanta, mających związek z rozwojem dziedziny wiedzy, jak i do sposobu konceptualizacji cyklu (założeń teoretycznych i kategorii budujących główne pojęcia).

2.2.2. Podstawy teoretyczno-metodologiczne

Biorąc pod uwagę przedstawiony temat osiągnięcia naukowego: *„Krytyczna praca socjalna. Perspektywa teoretyczna i empiryczna w badaniach: od uwikłania podmiotu po realizację praw człowieka”* Habilitanta.

W obliczu wymagań wynikających z formalnych kryteriów oceny cyklu publikacji oraz konieczności odpowiedzi na pytanie: *Czy podjęta tematyka i wybrane przez Habilitanta publikacje stanowią cykl powiązany tematycznie?*, mogę z przekonaniem powiedzieć, że TAK. Zarówno sam tytuł cyklu, mimo iż odzwierciedla różne aspekty szczegółowe, oddaje zasadniczy wątek problemowy, a zaliczone do niego publikacje stanowią logicznie powiązany cykl problemowy, w którym weryfikowane problemy podlegały z różnym poziomem zadowolenia systematycznemu pogłębianiu, względnie osadzeniu w teorii naukowej i doskonaleniu badań. Ponadto informacje zawarte w autoreferacie oraz skompletowane publikacje w czytelny sposób ukazują obraz rozwoju naukowego Habilitanta.

O tym teraz w ramach charakterystycznych egzemplifikacji najważniejszych wątków analiz teoretyczno-konceptyjnych Habilitanta. Tak będzie dobrze? Wstępnie można wysunąć pytanie, czy we wszystkich siedmiu artykułach recenzowanego cyklu publikacyjnego: *„Krytyczna praca socjalna. Perspektywa teoretyczna i empiryczna w badaniach: od uwikłania podmiotu po realizację praw człowieka”* tak ujęta problematyka teoretyczno-badawcza - znalazła pełne i krytyczne odzwierciedlenie. Nie jest to łatwe do wykazania, zwracając chociażby uwagę na podtytuł *„[...] od uwikłania podmiotu po realizację praw człowieka”*, sygnalizuje Habilitant oś analizy swoich poczynań badawczych, które w tej perspektywie pozostaje dyskusyjnym. Przyjmując wskazane powyżej kryterium oceny, jako przekrojową „soczewkę” w ocenie prowadzonego dyskursu teoretycznego i badań wraz z implikacjami praktycznymi, zauważymy już na poziomie samych tytułów publikowanych artykułów pewien niedosyt. Oczywiście same pojęcia w literaturze nauk społecznych są na tyle rozciągliwe, tak że Autor zdołałby zapewne znaleźć drogę, aby wykazać adekwatność tytułu osiągnięcia naukowego i jakoś obronić jego zasadność.

Trudniej jest natomiast stwierdzić na ile dobrane teksty i opracowane zagadnienia problemowe świadczyć by mogły o planowym, systematycznym rozwoju warsztatu teoretyczno-badawczego Habilitanta, na którym dokonuje on odkryć i szuka nowych możliwości pedagogicznego wyjaśniania zjawisk poznawania, nauczania i uczenia się, albo doświadcza nowych inspiracji, wyzwań, które stawia przed nim rzeczywistość wymagająca określonego postępowania badawczego o charakterze empirycznym, czy też aplikacyjnym. Należy tu także podkreślić, iż szereg publikacji dra Boryczki była też wynikiem różnych działań w ramach projektów i współpracy naukowo-badawczej, co – tym bardziej – utrudnia kwestię merytorycznej oceny tegoż zagadnienia.

Wyłonione w autoreferacie cztery zakresy tematyczne (*sprawiedliwość społeczna i prawa człowieka w perspektywie krytycznej; myślenie krytyczne w pracy socjalnej i edukacji studentów pracy socjalnej; problematyka władzy: perspektywa rządomyślności w pracy socjalnej; sprawiedliwość społeczna i prawa człowieka w perspektywie krytycznej*), którym Habilitant przypisał każdorazowo dwa wybrane artykuły, z wyjątkiem pierwszego tematu, opartego o jeden tekst, zarysowuje logiczny układ przedstawionych do recenzji publikacji,

który sam w sobie jednak powstawał raczej interakcyjnie, inspirowany czy też podyktowany potrzebami sytuacji i kontekstów badawczo-analitycznych, wynikających w części z prac projektowych i różnych kooperacji.

Jednocześnie należy wstępnie zauważyć, że jeżeli nawet, przedmiot stałego zainteresowania Habilitanta (krytyczna praca socjalna), nie należy do aktualnie najbardziej rozwijanych kierunków badań naukowych w kraju i na świecie, to nie znaczy, że jest on mało ważny. Habilitant w całej swojej karierze naukowej zainteresowany symbolicznymi i nieuświadomionymi często mechanizmami normatywności społeczno-politycznej i odpowiednio semantyki, społecznego poznania i działań podmiotów społecznych, ma w tej dziedzinie w Polsce znaczący dorobek, którego jakość ulega ciągłej poprawie.

Habilitant sam podkreśla, iż celem jego poszukiwań teoretyczno-badawczych ujętych w perspektywie krytycznej jest rozwinięcie, czy też stworzenie „własnej krytycznej pracy socjalnej”, pedagogicznie patrząc wpisującej się w nurt strukturalny. Tego typu ambitne przedsięwzięcie, szczególnie w kontekście rozumienia własnej koncepcji i jej pedagogicznego ugruntowania, czy też wymowy powinno być ważnym punktem odniesienia przy analizie przedstawionych publikacji. To co w autoreferacie zostaje ukazane jako myśl społeczno-edukacyjna, mieszcząca się i operacjonalizowana w polu pedagogiki społecznej, mającej w opinii Habilitanta swoje podłoże w teorii i praktyce „krytycznej pracy socjalnej”, rozumiane jest jako swoiste kontinuum, zawarte w tezie „od uwikłania podmiotu po realizację praw człowieka”, nie jest bezproblemowe w odbiorze. Co prawda problematyka ta, analizowana z perspektywy teoretycznej i empirycznej, znalazła odzwierciedlenie i próbę uzasadnienia, czy też uwypuklenia powiązań poszczególnych zakresów tematycznych w autoreferacie, to jednak nie da się tego typu stwierdzeń, w całej ich ekspresyjności, wskazać w publikowanych tekstach. Habilitant w autoreferacie próbuje stworzyć tego typu spójną argumentację dla wykazania świadomych zabiegów mających na celu zagospodarowanie autorskiej wersji „krytycznej pracy socjalnej”, z jej odniesieniem do pedagogiki społecznej.

Ocena tego typu stanowiska zostanie poddana analizie i zgodnie z zapowiedzią w pierwszym kroku ustosunkuję się do kwestii metodologicznych w recenzowanych opracowaniach w dalszych fragmentach niniejszej recenzji. Już na wstępie należy wskazać względnie zróżnicowany poziom w zawansowaniu procedur metodycznych. Sięgają one od tych, które pozwalają mówić o dobrym rozwoju kompetencyjnym Habilitanta, co dokumentuje szczególnie lektura dwóch jego publikacji: *Critical thinking in social work education* (2020) i podobnie *Neoliberal governmentality in social work practice* (2019), aż po te które wymagałyby znacznych ulepszeń.

Omawiając ogólnie zakwalifikowane do dorobku artykuły należy uznać, że są względnie spójne co do logiki prowadzenia dyskursu badań jakościowych, czyli określenia podstaw teorio-twórczych, obrania metodologicznego postępowania badań, prezentacji wyników i ich dyskusji. Habilitant jednak nie we wszystkich tekstach prezentuje kompletne i systematyczne aspekty procedury badawczej, a szczególnie na poziomie prezentacji i dyskusji otrzymanych wyników odchodzi od precyzyjności przy generowaniu kategorii i wnioskowania, np. eksponowanie, czy też dobór poszczególnych argumentów, opartych o wycinkowy materiał empiryczny i jego osądy – selekcyjonowane nie wiadomo w jakim kluczu hermeneutycznym - co utrudnia ocenę zasadności wnioskowania i odniesienia do konsekwentnego rozpracowania problemów badawczych. Znacznie lepiej prezentuje się ogólna interpretacja treści rozpraw, ich Autor sprawnie posługuje się językiem konstruktywistycznej teorii wiedzy i poznawania.

Ogólnie rzecz biorąc, jeżeli zwrócimy uwagę na metodologię badań krytycznej pracy socjalnej, szczególnie w jej podejściu intersekcyjnym, w przekonaniu jego zwolenników, pozwala ono na względną swobodę, nie jest zbyt mocno przywiązane do żadnej konkretnej

metodologii. Jest to raczej "koncepcja uwrażliwiająca" (Knapp) lub swoista "soczewka" (Crenshaw), która sprawia, że widoczne stają się zjawiska i aspekty, których nie ujawniają inne ujęcia. Pojawiają się tu jednak głosy samokrytyczne, np. w odniesieniu do braku systematycznego ujęcia relacji między kapitalizmem, czy też neoliberalizmem, stratyfikacją i funkcjonalnym zróżnicowaniem, przy jednoczesnym przyjęciu uogólnienia społeczeństwa kapitalistycznego jako takiego. Choć podziela się opinię, że nasze społeczeństwo jest zasadniczo kapitalistycznie zorientowane, to jednocześnie dostrzega się, że jest ono zdeterminowane przez funkcjonalne specjalizacje sfer praktyki, które nie dają się w pełni podporządkować kapitalistycznej logice użycia (por. Knapp). Co więcej, formy dominacji na poziomie strukturalnym, do których odnoszą się, są sformułowane w terminologii krytyki dyskryminacji, która z kolei nie jest w stanie oddać zasadności różnych form socjalizacji, podmiotowości, partycypacji i relacji społecznych i klasowych oraz ich zapośredniczeniu. Gdzie tu jest konie cytatu. W tym kontekście toczy się również zasadnicza debata na temat tego, czy kategoryzacje są kategoriami strukturalnymi, które są systematycznie powiązane z nierównościami społecznymi, czy też kategoriami różnicy w sensie zróżnicowanych rozróżnień między ludźmi i grupami, które mogą prowadzić do dyskryminacji. Wskazuje się, że konieczne jest wyjaśnienie, w jaki sposób pozycjonowanie podmiotów w relacjach nierówności społecznej może być analizowane i krytykowane bez zwrócenia uwagi na głos podmiotów z pozycji zmarginalizowanych.

Te punkty ograniczeń metodologicznych nie koniecznie znajdują odzwierciedlenie na poziomie operacjonalizacji i interpretacji wyników w badaniach Habilitanta. Niektóre z tych aspektów są świadomie podejmowane przy opracowaniu koncepcji badania i określeniu własnej metodologii badań, jak np. ma to miejsce w przypadku zastosowania koncepcji wolnorynkowych. Jednakże decyzja co do wyboru wskazanego modelu, jak i zasadność podjęcia jakościowego lub ilościowego podejścia badawczego musiałoby znaleźć lepsze uzasadnienie, szczególnie w zależności od modelu teoretycznego i pytania badawczego oraz planowanych uogólnień, gdzie np. demaskowanie polskiego systemu neoliberalnego zarządzania analizowana jest na podstawie wywiadów z 30 polskimi asystentami rodzinnymi (*Neoliberal governmentality in social work practice. An example of the Polish social security system*, 2020). W każdym razie, wymienione uwagi powinny być brane pod uwagę w celu krytycznej refleksji nad własnym podejściem metodologicznym i, jeśli to konieczne, zmiany go, a tym samym zapobieżenia powielaniu i związanej z nim prostą reprodukcji kategorii, które nie oddają w adekwatny sposób rzeczywistości empirycznej.

Jak wynika ze wskazanych w literaturze przedmiotu ujęć badawczych, wydaje się, że nie ma potrzeby stosowania odrębnej metodologii do badania interseksyjności. Z jednej strony można to interpretować jako dobrą stronę podejścia, które oferuje szerokie możliwości recepcyjne i powiązania metodologiczne. Co przemawia na korzyść Habilitanta. Jednakże, jak zostało to przedstawione powyżej, dokładna procedura analizy interseksyjnych relacji władzy nie została w większości przypadków szczegółowo prześledzona. Z drugiej strony, nie jest jasne, w jaki sposób kategorie i relacje władzy były analizowane w ich interakcji. To z kolei może być również postrzegane jako słaby punkt interseksyjności i postępowania metodologicznego we wspomnianym artykule.

Oceniając ogólnie omówione do tej pory teksty, mimo wskazywanych niedoskonałości w aspekcie metodologicznym (skrótość procedury badawczej i częściowy brak precyzji przy analizie danych), należy jednak zauważyć, że tego typu warsztatowe aspekty podlegają dalszemu rozwojowi, co natomiast na pewno jest godne do wyeksponowania to wola badacza do tworzenia nowej wiedzy i kształtowania praktyki w pracy socjalnej, opartych nie tylko na normatywnej wykładni m.in. prawa, czy też koncepcji teoretycznych, ale determinacja Habilitanta do wypracowania takich podstaw teoretyczno-badawczych i aplikacyjnych w pracy socjalnej, które oparte będą również o „empiryczną ewidencję”.

Ważnym postulatem w tym względzie, a szczególnie z racji na typowe dla pracy socjalnej wyzwanie powiązania teorii z praktyką, swoistej prakseologii, na co sam Habilitant kładzie nacisk, byłoby podjęcie badań implementujących stosowne rozwiązania praktyczne, badanie ich skuteczności i ewaluację autorskich metod, koncepcji, czy też programów w pracy socjalnej.

Istotnym z metodologicznego punktu widzenia byłoby też zwrócenie uwagi nie tylko na potencjał analizy prowadzonych w logice badań jakościowych, lecz w zależności od badanego przedmiotu podjęcie również badań metodami ilościowymi, z włączeniem triangulacji na poziomie metod i wnioskowania. To przecież nie osobista preferencja a problem badawczy wymaga odpowiedniego metodycznego postępowania. Możliwość zbadania zasadności określonych aspektów pracy socjalnej w świetle teorii krytycznej, oprócz np. jakościowego wyłonienia centralnych kategorii „myślenia krytycznego”, czy też analizy symboliczno-semantycznej, zobowiązuje do uogólnień, czy też wy standardyzowania rekonstruowanych kategorii poznawczych i podstaw koncepcyjnych. Podobne przykłady wykorzystanie tego typu postępowania badawczego spotykamy w literaturze, gdzie podobnie przy badaniu refleksyjnego myślenia studentów przy odwołaniu do Legitimation Code Theory i jakościowej analizy krytycznego myślenie zastosowano również wystandaryzowane testy ilościowe.

Habilitant sam rozpoznał tego typu potrzebę, podejmując się zadania adaptacji jednego z narzędzi badawczo-diagnostycznych, które może być pomocnym przy badaniu zasobów psychospołecznych pracowników socjalnych w ich zaangażowaniu na rzecz „krytycznej pracy socjalnej”. Dobrą egzemplifikacją w tym względzie jest jego artykuł *„Walidacja instrumentów pomiaru poziomu zaangażowania i ekspozycji pracowników socjalnych ...”*. Dr Boryczko prezentuje tu wyniki badań adaptacyjnych skali zaangażowania na rzecz praw człowieka. Badania zostały zrealizowane na próbie ($N = 254$) respondentów. Oceniono właściwości psychometryczne i rzetelność. Mając na uwadze ocenę ww. tekstu, chciałbym zwrócić uwagę na pewne kwestie i wątpliwości.

Uogólniając w mojej ocenie, publikacji brakuje odpowiednio wyeksponowanych podstaw teoretycznych analizowanych konstruktów (zaangażowania i kontaktu), których oczekuje się od artykułów z zakresu badań adaptacyjnych. Ponadto brak jest treści wyjaśniających rozwój opisywanych skal oraz jakie właściwości psychometryczne wskazywane są w badaniach autorów skal oraz innych badaniach adaptacyjnych. W artykule wykorzystano stosunkowo niewielką próbę celową. Co więcej, metodologia doboru próby nie jest odpowiednio wyjaśniona. Ponadto chciałbym zauważyć, że brakuje odpowiednio opisanej procedury badań. W konsekwencji brakuje hipotez. Nie analizowano także korelacji między skalami jak również trafności konwergencyjnej (zbieżnej) i dywergencyjnej (różnicowej). W badaniu zastosowano eksploracyjną analizę czynnikową. Natomiast aktualnie w badaniach adaptacyjnych powszechnie wykorzystuje się confirmacyjną analizę czynnikową oraz zaawansowane techniki statystyczne np. analizę ścieżek, modelowanie równań strukturalnych. Ponadto zwracam uwagę, że McPherson i Abell (2012, 2020), prowadzili badania potwierdzające właściwości psychometryczne odnośnych skal w grupach 287 studentów pracy socjalnej i 1014 pracowników socjalnych opisując szczegółowo strategie badań oraz wykorzystane analizy statystyczne. W swoich badaniach m.in. analizują oni korelacje między skalami, trafność zbieżną i różnicową, wykorzystują eksploracyjną i confirmacyjną analizę czynnikową. Wobec tego nasuwa się pytanie: *Dlaczego Habilitant nie odtworzył kroków postępowania badawczego autorów skal?*

Oprócz tego ogólnie rzecz biorąc, dyskusja wyników jest uboga i ogranicza się do banalnych informacji odnośnie otrzymanych wyników. Autor nie porównuje wyników z wcześniejszymi badaniami adaptacyjnymi. Nie ocenia i nie interpretuje uzyskanych wyników. Jak sam wskazuje *„obydwie adaptacje skal charakteryzują się wielowymiarowością, co jest*

odstępstwem od założenia o jednowymiarowości skal przyjętego przez autorów oryginalnych wersji amerykańskich”, wobec tego nasuwa się pytanie podstawowe: *Dlaczego tak jest?* Ponadto Habilitant zbyt powierzchownie wskazuje na zakres użyteczności narzędzia. Uwidacznia się także brak wyszczególnionej konkluzji badań, która powinna jasno określać główne wnioski z badań i dawać klarowne wyjaśnienie ich znaczenia i istotności.

Z ogólnego punktu widzenia należy zauważyć, że dr Boryczko zabiega o doskonalenie swego warsztatu teoretyczno-badawczego. Świadczy to o postępie kompetencyjnym, Habilitant jest dobrze zorientowany w najnowszych teoriach oraz koncepcjach, jak i celowo podejmuje badania nad wybranymi kwestiami krytycznej pracy socjalnej. Zaczyna w ten sposób wypełniać lukę badawczą na pograniczu nie tylko teorii i praktyki ale też dydaktyki pracy socjalnej i pedagogiki społecznej.

Podsumowując ten obszar działalności naukowej Habilitanta pragnę podkreślić, że weryfikacje empiryczne podejmowanych zagadnień badawczych w pracy socjalnej, m.in. takich kwestii, jak potoczna i profesjonalna wiedza pracowników socjalnych, czynnych zawodowo i kandydatów do zawodu dostarczają wartościowych danych szczegółowych dotyczących ciągle jeszcze słabo zbadanego obszaru, jakim jest zdolność do krytycznego myślenia, poziom refleksyjności i umiejętności, czyli swoiste kompetencje niezbędne dla urzeczywistniania krytycznej pracy socjalnej w teorii i praktyce, na poziomie konkretnych działań oraz refleksji nad ich zasadnością.

Krytyczny wymiar prezentowanego wątku badań osadza Habilitant w nurcie badań o charakterze „demaskatorskim” wobec transmisyjnej edukacji pracy socjalnej narzucanej polskim studentom i pracownikom pracy socjalnej. Jest to ważny wkład do rozwoju wiedzy teorii i praktyki pracy socjalnej. W mojej opinii tego typu postępowanie wymagałoby jeszcze bardziej pogłębionego odniesienia się do psychopedagogicznych ujęć w tym zakresie, podniosłoby to znacznie jakość podejmowanych przez dr Boryczkę analiz teoretycznych i metodologicznych właściwych dla ujęć nauk społecznych i humanistycznych.

2.2.3. Ocena wybranych wątków merytorycznych

Ciekawym i najbardziej dojrzałym elementem cyklu jest w mojej opinii prezentowana już powyżej autorska próba wykazania zasadności recepcji krytycznej filozofii nauki w koncepcyjnym opracowaniu, jak zaznacza Habilitant, „*własnej krytycznej pracy socjalnej*”, w jej odniesieniu do pedagogiki społecznej.

Ogólnie pragnę już na wstępie podkreślić, że przedstawiony do zaopiniowania merytoryczny dorobek naukowy generalnie oceniam pozytywnie, aczkolwiek mam, oprócz wskazanych wcześniej metodologicznych kwestii, również określone uwagi natury merytorycznej, jak i formalnej.

Przedstawię tu szczególnie znaczące aspekty treściowe, bez odniesień do szczegółowych treści poszczególnych publikacji. Seria artykułów: „*Strukturalna praca socjalna. Teoria, ideologia i praktyka kanadyjskiej pracy socjalnej*” (2014); „*Critical thinking in social work education...*” (2020); „*Neoliberal governmentality in social work practice....*” (2020); „*Prawa człowieka w pracy socjalnej...*” (2020); oraz „*Badanie wśród uchodźców i przymusowych migrantów - rozważania metodologiczne i etyczne*” (2019), stwarza tu dobrą postawę do oceny osiągnięcia w zakresie oceny i recepcji krytycznej pracy socjalnej w kontekście panującej, względnie daleko idącej swobody koncepcyjnej, „szeroko rozumianej perspektywy krytycznej”. Daje ona wgląd w istotne z punktu widzenia awansu naukowego i profesjonalnego kompetencje merytoryczne i metodologiczne Habilitanta. Strategia prezentacji

treści, wycieniowanie niektórych wątków i problemów, przekonuje o tym, że wybory teoretyczne były dokonywane przez Habilitanta w sposób przemyślany i celowy.

Podstawę teoretyczną prowadzonych dyskursów stanowi trafne ukazanie relacji założeń krytycznej teorii i konstruktywizmu przy koncyptowaniu problematyki krytycznej pracy socjalnej oraz odpowiednich wymogów i potrzeb kwalifikacyjno-edukacyjnych pracowników socjalnych. Szczególnie postępowanie systematyzująco-analityczne nowszych publikacji Habilitanta świadczy o osiągnięciu przez niego względnie dobrego poziomu dojrzałości i zdolności do konstruowania własnego warsztatu badawczego i przemyśleń w tym zakresie. Jakość uzasadnień, ich struktura, ujawniona świadomość napięć między-paradygmatycznych zasługuje na docenienie starań dr Boryczko.

Głównym punktem mego odniesienia w pracach kandydata, oprócz omówionego zagadnienia empiryczno-metodologicznego, jest wymowa merytoryczna podejmowanych poszukiwań teoretyczno-badawczych Habilitanta, jak i ich wymiar praktyczny. Aktualność, z naukowego punktu widzenia, podjętej tematyki, wpisuje się nie tylko w wymogi istniejącej rzeczywistości społeczno-kulturowej i politycznej, w tym też edukacyjnej, ale także w abstrakcyjne relacje pomiędzy symboliką języka (semantyką i jej kontekstem), rolą aktów prawa socjalnego i oświatowego a teoretycznymi i praktycznymi rozwiązaniami na rzecz problematyki specjalnych potrzeb praktyki socjalnej i edukacyjnej w zmieniającej się rzeczywistości neoliberalnych prądów naszego społeczeństwa. Oczywistym w tym miejscu i przy takim podejściu jest także i to, że wiąże się to z dylematami autonomii, emancypacji, podmiotowości, samorealizacji, poczucia sprawstwa u poszczególnych jednostek, postrzeganych w perspektywie teorii krytycznej nie tyle z punktu widzenia jednostki jako podmiotu, ale raczej jako przedstawiciela określonej kategorii społecznej, pośród jej interseksjonalnych uwarunkowań.

Mamy tu do czynienia z powiązaniem realizowanych dyskursów ze współczesnymi paradygmatami teorii krytycznej i jej recepcji w pracy socjalnej oraz z socjologicznymi modelami dominacji społeczno-poznawczej i politycznej semantyki. Tego typu logika argumentacji w tworzeniu „własnej krytycznej teorii pracy socjalnej” osadzona jest przede wszystkim w nurcie M. Foucaulta i P. Freire. Na tej podstawie Habilitant wysuwa tezę o „uwikłaniu człowieka” w neoliberalnym urządzaniu (ang. *governmentality*), odpowiedzialnym za ograniczanie szans do partycypacji społecznej i pozbawianie dostępu do „praw człowieka”. Centralne zagadnienie „*uwikłania podmiotu*” analizowane w perspektywie badań nad rządomyślnością w pracy socjalnej, ujęte m.in. w świetle socjologii historyczno-politycznej, ma pomóc w znalezieniu odpowiedzi na pytania: *Dlaczego konkretne formy dyskursu społeczno-politycznego i konsekwentnie też jego odpowiednie osadzenie w przedmiocie wiedzy stają się dominujące?* W związku z tym emancypacyjne rozwiązania w praktyce pomocy społecznej powinny odejść od roli nadzorującej i kontrolującej pracownika socjalnego oraz przysposobić go do myślenia o pracy socjalnej w świetle krytycznego ujęcia koncepcji władzy m.in. w kategoriach relacyjnych między klientem i pracownikiem socjalnym. Habilitant zbyt pochopnie, z psychopedagogicznego punktu widzenia, zakłada, iż sam fakt „symbolicznego uwolnienia jednostki” z de faworyzowanych społecznych pozycji, m.in. dzięki edukacyjnemu uświadomieniu i relacyjnemu wsparciu ze strony pracownika socjalnego, czy też pedagoga społecznego, zabezpieczy jej swobodę refleksyjno-krytyczną. Wprost przeciwnie jak wskazują krytycy tego rozumowania może to nawet zaktywizować „latentne formy uwikłań”, np. te wynikające z poczucia obywatelskości, zobowiązań natury sprawstwa i samoskuteczności. Pośrednio przyjmuje, iż rozwiązanie dylematu praktyki pracy socjalnej poprzez edukacyjne przysposobienie służb społecznych do umiejętności krytycznej refleksyjności pozwoli na rozwijanie takich układów władzy społecznej, które jednocześnie będą wyzwalały zdolność konstruowania perspektyw emancypacyjnych wobec powierzonych im zadań i relacji

z klientem. Zasygnalizowany krytyczny punkt odniesienia pozostaje jednak dalej w swojej istocie, z racji na fakt, jak zaznacza Granosik, iż napotykamy tu na trudność znalezienia konkretnych przykładów krytycznej pracy socjalnej, które by przynajmniej równoważyły, jeżeli nie przetworzyły koncepcję *urządowości*, czy też *rządomyślności* na realistyczny model praktyki w pracy socjalnej. Może tego typu krytyczny głos będzie inspiracją dla Habilitanta przy projektowaniu nowych badań implementacyjnych, pozwalających na stosowane ekspertyzy naukowe wypracowanego przez niego modelu krytycznej pracy socjalnej.

Z punktu widzenia teorio-twórczego wymiaru dla pracy socjalnej czy też pedagogiki społecznej nie bez znaczenia jest też fakt częściowo rozmytego i nie wyjaśnionego przez badacza aspektu filozofii nauki, czy też ustosunkowania się do krytycznego pytania o relację zachodzącą pomiędzy pracą socjalną a pedagogiką społeczną. W swoim autoreferacie Habilitant podkreśla między innymi, iż: *„Moje zainteresowanie pracą socjalną jest konsekwencją rozwoju naukowego, zorientowanego na działania w perspektywie krytycznej, rozumianej początkowo jako pedagogika krytyczna a następnie krytyczna perspektywa w obszarze pracy socjalnej.”*

Publikacje dr Boryczko, w ścisłym tego słowa znaczeniu, wycieniowują problem... Faktycznie jednak pośrednio wchodzi on, jako badacz, w trudną tematykę rozumienia obu dyscyplin w ujęciu autonomii danej dziedziny wiedzy. Krytyka pedagogizacji społeczeństwa neoliberalnego, to nie tylko kwestia ujęcia krytycznej pracy socjalnej jako wyemancypowanego modusu uprawiania teorii i praktyki pracy socjalnej w jej wymiarze stosowanym, jak pośrednio można by wyczytać z tekstów Habilitanta, a także próby jego ustosunkowania się do tego problemu w autoreferacie, która jednak bardziej rozmywa problem niż by pomagała dokonać wkładu w rozwój dyscypliny pedagogiki - czy też może jednak pracy socjalnej?! Zapowiadając chęć przedstawienia *„własnej pracy socjalnej”*, wywołuje najpierw ciekawość i budzi respekt dla przedsięwzięcia, jednocześnie też budzi oczekiwanie do zajęcia stanowiska do podstawowych wymogów filozofii nauki. To jest zasadnicze pytanie, które sobie stawiam, gdy pytam o miejsce pracy socjalnej w systemie nauk oraz o jej przedmiotowe i metodologiczne powiązania z innymi dyscyplinami naukowymi (pedagogika, psychologia, socjologia, prawo); *Czy Habilitant dysponuje zdolnością krytycznego ustosunkowania się na temat różnych dyscyplin i subdyscyplin pracy socjalnej w odniesieniu do pedagogiki społecznej?*

Ma to znaczenie, dla rozumienia, czy mówimy o pedagogice, czy też o pracy socjalnej, albo też odnosimy się do ich fragmentów, odzwierciedlających „jakieś” rozumienie badanej rzeczywistości społecznej. A więc czy pozostajemy w obszarze nauk społecznych lub też poruszamy się w nieokreślonym polu funkcjonalnie przyjętej teorii i praktyki, którą Habilitant określił jako *„własną ‘krytyczną pracę socjalną’, pedagogicznie wpisującą się w nurt strukturalny”*?! Jest to natomiast wizja autorska o charakterze normatywnym, oparta na słabo zdefiniowanych terminach, czy też konstrukcjach, która jest opisana częściowo językiem *„perswazji politycznej”* od której sam Badacz próbuje się co prawda teoretycznie odgraniczyć, ale też nie jest w stanie uniknąć symbolicznych uwikłań (por. artykuł: *Neoliberal governmentality in social work practice*). Dla podejścia intersekcjonalnego kluczowe jest to, że kategorie te są wymiarami nierówności, a więc historycznie ukształtowanymi stosunkami władzy, procesami subiektywizacji, formami dyskryminacji i nierównościami społecznymi (Walgenbach). W konsekwencji, nie należy ich rozumieć jako właściwości ontologicznych, ale raczej jako interaktywne i performatywne wytwory w sensie *„wytwarzania różnicy”*. Co więcej, kategorie te nie są rozpatrywane addytywnie; nakładanie się dotyczy raczej tego, co jest specyficzne w każdym przypadku. Podkreśla się również często, że poszczególne kategorie w zależności od kontekstu mogą przyjmować zróżnicowaną wymowę. Uwzględnienie tego typu aspektów przy analizie np. *„zidentyfikowanych lokalnych wzorów neoliberalnego urządzania, takich jak: ‘suboptymalizacja’, rola ‘dziedzictw historycznych’ na przykładzie ‘katolicyzacji’*

państwa opiekuńczego ... oraz wytwarzania ‘homo oeconomicus’ poprzez narzucanie samodyscypliny i indywidualnej odpowiedzialności odbiorcom pomocy społecznej” – mogłoby przybrać jeszcze inne znaczenia.

W tym kontekście brak jest też wyraźnego ustosunkowania się do antropologicznych podstaw systemu myślowego, w tak ujętej ekspertyzie pracy socjalnej, który jednak stanowi grunt pedagogiki społecznej, ale i też w pracy socjalnej kładzie akcent na jednostkę jako człowieka (nie tyle określoną grupę społeczną, czy też społeczeństwo i ludzkość jako takie).

W wyniku rozkwitu teorii postmodernistycznych fundamentalne do tej pory kategorie, takie jak choćby: podmiotowość, tożsamość czy płeć, stały się przede wszystkim bytem językowym, wytworem dyskursu władzy. *Jak odnieść się do tego typu opinii?* Pozycja Habilitanta w tym względzie, wymaga bliższego samookreślenia się, czy opcja nominalizmu społecznego, czy też Foucaultowski realizm społeczny - znalezienie odpowiedzi dla „własnej krytycznej pracy socjalnej”, którą buduje Habilitant jest istotne też w aspekcie niniejszej recenzji. Ma to konsekwencje też w odniesieniu do konkretnych działań i praktyk w pracy socjalnej i pedagogiki społecznej.

Bez wyjaśniania tego problemu pozostajemy w zawieszeniu decyzyjnym, czy jest tu mowa o pedagogicznym, czy też innym paradygmacie, co ma też konsekwencje dla oceny merytorycznej zakwalifikowanych przez Habilitanta dalszych koncepcyjnych kategorii problemowych, jak kwestia „*uwikłania podmiotu podejmując w perspektywie badań nad rządomyślnością w pracy socjalnej*” (autoreferat). Jeżeli potraktujemy wiążąco wypowiedź Habilitanta będziemy mieli dylemat wynikający z faktu, że przez „teorię pracy socjalnej” mamy na myśli dziedzinę nauki, której przedmiotem jest praktyka pracy socjalnej, celem tej pracy jest zaś przede wszystkim przedstawienie tej dziedziny jako nauki, nie zaś prezentacja poszczególnych teorii wypracowanych w ramach tejże nauki. Jeżeli jest inaczej to powinniśmy otrzymać od Habilitanta jasną deklarację w tym względzie!?

Dotykamy tu złożonego problemu: czy rozumie Habilitant swoją koncepcję „krytycznej pracy socjalnej” tylko jako wymiar praktyczny pedagogiki społecznej, czy też jako samodzielną dziedzinę wiedzy, pamiętając przy tym, że pedagogiczne podejście do rzeczywistości społeczno-politycznej i potrzeb jednostki ujmowane jest jako koncepcja i metod pracy socjalnej. Brakuje tu wyraźnego zajęcia stanowiska przez autora.

W międzyczasie praca socjalna nie jest pozbawiona własnych podstaw teoretyczno-badawczych, zgodnie z czym teoretycy pracy socjalnej nie traktują rozważań dotyczących kierunków reform społecznych, czy też działań pedagogicznych, jako kwestii innych dziedzin wiedzy, w ich przekonaniu zadaniem teorii pracy socjalnej nie jest jedynie opracowanie skutecznych sposobów urzeczywistniania celów wyznaczonych w dyskusji toczącej się w polityce społecznej, czy też na obszarze etyki, antropologii i pedagogiki. Ma się tu świadomość, że związki teorii pracy socjalnej z określonymi koncepcjami człowieka i społeczeństwa są ściślejsze, niż na ogół jest to brane pod uwagę, czy też świadomie zredukowane tylko do pytania o funkcjonalność, użyteczność i zasadność działań społeczno-politycznych, edukacyjnych, czy też pedagogicznych. Pod tym jednak względem musimy dzisiaj, w świetle międzynarodowych standardów rozumienia nauki przyjąć, że teoria pracy socjalnej nie różni się od innych dziedzin, których celem jest „towarzyszenie”, czy też „wspieranie” itd. człowiekowi w jego procesie samostanowienia się i godności pośród różnych wymiarów i kontekstów życia – to jednak jest też fundamentem pedagogiki, psychologii i pracy socjalnej. Właśnie w tym punkcie, gdzie mamy do czynienia z teorią pracy socjalnej dr Boryczko rozmywa zakwalifikowanie swojej koncepcji. Szczególnie, że same organizacje, takie jak International Federation of Social Workers (IFSW), skupiające zrzeszenia reprezentujące pracowników socjalnych z szerokiego grona krajów, zwracają uwagę na potrzebę wspólnej identyfikacji praktyków i teoretyków pracy socjalnej. Podobnie też wypracowywana z inicjatywy IFSW definicja (1984 r., modyfikacje w 2000 i 2014 r.) zakłada ogólnie, że praca socjalna jest profesją, opartą na

praktyce zorganizowanej zgodnie ze standardami etycznymi i regulacjami, oraz dyscypliną akademicką; promującą zmiany społeczne i rozwój, spójność społeczną oraz empowerment. Kluczowe dla pracy socjalnej są zasady sprawiedliwości społecznej, praw człowieka, zbiorowej odpowiedzialności i szacunku dla różnorodności (IFSW.ORG, 2014), a zatem też upozycjonowanie na gruncie samo-rozumienia siebie w ramach podstaw filozoficzno-metodologicznych danej dziedziny.

Moje krytyczne ustosunkowanie się do tej problematyki uważam za ważne w tym kontekście, gdyż sam Habilitant „sprowokował” konieczność zajęcia stanowiska wobec toczącej się w kraju i na arenie europejskiej dyskusji na temat pracy socjalnej jako kształtującej się dyscypliny naukowej. Można by zatem też w tym względzie mieć przyczynek do określenia własnej tożsamości i dziedziny wiedzy którą reprezentuje, jak i rozwoju wiedzy naukowej w zakresie filozofii nauki. Wskazane pola napięć i ich interdyscyplinarny charakter mają też znaczenie również w odniesieniu do innych dylematów, które implicite dotyka w swoich opracowaniach Habilitant, chociażby w odniesieniu do kwestii budowania i zastosowania teorii pracy socjalnej, w związku z rozumieniem profesjonalizmu działań w jej obszarze, a także z współtworzeniem jej naukowego charakteru i etycznych wymiarów oraz w konsekwencji przy opracowaniu edukacyjnych standardów dla pedagoga, czy też pracownika socjalnego.

Na koniec pragnę jeszcze odnieść się do publikacji, które Habilitant załączył, ale nie wchodzi one w cykl tekstów zgłoszonych do oceny projektu habilitacyjnego. Znajduję się wśród nich teksty badawcze i popularnonaukowe, w których Autor podejmuje różnorodne zagadnienia ważne dla tworzenia teorii i praktyki tak pracy socjalnej jak i pedagogiki społecznej.

2.2.4. Uogólnienia podsumowujące

Dr Boryczko w przedstawionym cyklu publikacji niewątpliwie podjął się trudnego zadania, jakim było znalezienie istotnych relacji między warstwą teoretyczną, badawczą i praktyczną, ale też opisową i normatywną pracy socjalnej jako takiej na podstawie różnych zagadnień wynikających z podejmowanych w ramach swoich badań i analiz tematyki *krytycznej pracy socjalnej*.

Konkludując mogę z przekonaniem stwierdzić, że zarówno teoretyczne przemyślenia jak i badania oraz ich przedstawienie w publikacjach Habilitanta stanowią w Polsce oryginalny wkład do rozwoju pracy socjalnej i odpowiednio też pedagogiki, który dotyczy obszaru trudnego i dotąd w kraju słabo eksplorowanego badawczo i koncepcyjnie.

Habilitant poczynił pierwsze cenne kroki nawiązując współpracę międzynarodową o charakterze naukowo-badawczym jak i społeczno-politycznym. Cennym byłoby tu zwłaszcza zapoznanie się z niemiecką ekspertyzą naukowo-badawczą i społeczno-polityczną oraz organizacyjną w tym zakresie. Istnieją bowiem znaczne paralele w rozwoju teorii i praktyki, zarówno w zarysie historycznym, jak i w odniesieniu do koncepcyjnych rozwiązań. Od lat też toczy się dyskusja nad rolą krytycznej teorii w polu napięcia pomiędzy pracą socjalną a pedagogiką społeczną; podejmowane są kwestie krytyki pedagogizacji w pracy socjalnej, idei państwa socjalno-opiekuńczego oraz profili kwalifikacyjno-kompetencyjnych w profesjonalizacji pracowników socjalnych, czy też pedagogów społecznych. Warto zwrócić uwagę na sąsiedzkie formy recepcji krytycznej wiedzy i krytycznego ustosunkowania się do niej. Mamy w kraju szereg Badaczy, którzy właśnie tego typu odniesienia i akcenty owocnie konsultują w swoich przemyśleniach (np. Granosik do którego publikacji Habilitant często się odnosi).

Podsumowując ocenę dorobku naukowego należy przede wszystkim podkreślić złożoność podjętej problematyki, znaczenie recepcji teorii krytycznej pracy socjalnej w kraju i próby opracowania modelu postępowania badawczego, które choć nie w pełni zostało

potwierdzone w podjętych przez Habilitanta badaniach, wskazało możliwości dalszego rozwoju teorii i praktyki pracy socjalnej.

Zarówno przemyślenia teoretyczne jak i poszukiwania badawcze przedstawione jako podstawa osiągnięcia habilitacyjnego dotyczą ważnej naukowo, ale także istotnej z perspektywy polityki społecznej kwestii rozwiązań normatywnych i praktycznych oraz zabezpieczenia kompetencji służb społecznych, tak aby w konsekwencji skutecznie działać na rzecz inkluzji społecznej i powiększenia szans na partycypację w dobrach społecznych, gwarantowanych przez zasadę sprawiedliwości i prawa człowieka.

Szczegółowa charakterystyka osiągnięć dra Marcina Boryczko daje podstawę do wyartykułowania poglądów dotyczących kompetencji naukowych Kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego. W mojej opinii są one następujące:

- widoczna swoboda w opisie i wyjaśnianiu stanowisk innych w sensie ścisłości, komunikatywnego wyrażania się oraz częściowo osobistego (choćby zdecydowanie zbyt mało widocznego) odnoszenia się do poglądów pochodzących z różnych nurtów myślenia o krytycznej pracy socjalnej i rozwoju dziedziny wiedzy;
- względnie dobra znajomość stosowanych metod jakościowych i ich aplikacji w odniesieniu do badań społecznych; interesującą byłaby procedura projektowania „badań mieszanych”, realizowanych często jako „research-onion”, szczególnie w kierunku wspierania uczenia się poprzez refleksyjną praktykę, decyzja tego typu znalazła już szerokie zastosowanie, szczególnie dzięki praktyce łączenia teorii krytycznej jako ramowego modelu z badaniami jakościowymi (czego dokonał Habilitant) z ilościowymi, co do jego metodologii badań wniosłoby znaczne ugruntowanie w sprawie wyważenia paradygmatów, pozytywistycznego z post-pozytywistycznymi-
- dosyć dobra, aczkolwiek nie we wszystkich publikacjach dotrzymana, zdolność konstruowania spójnego paradygmatu koncepcyjno-analitycznego, będącego podstawą rozwiązania problemu badawczego,
- względny krytycyzm w stosunku do własnych osiągnięć w pracy badawczej; nie do końca dopracowana umiejętność pokazywania znaczenia własnych badań jak i zgromadzonej wiedzy dla inicjowania konstruktywnej dyskusji, tak bardzo koniecznej w upolitycznionych i normatywnie ugruntowanych zagadnieniach, dotyczących umiejętności dojrzałego zmagania się z nadzwyczaj złożonymi, konkretnymi problemami indywidualnymi i systemowymi współczesnej pracy socjalnej, jej aktorów i klienteli – w zależności od specyfiki społeczno-kulturowej i polityczno-ekonomicznej, analizowanej nie tylko jednostronnie w paradygmacie społecznościowym praw człowieka ale też opartego o zasady antropologii filozoficznej, niezbędnej dla właściwego i adekwatnego ujęcia godności i kompletności obrazu człowieka. Trudno jest ograniczyć je tylko do zmiany semantyki gdy ma się do czynienia z substancjalnym przedmiotem odniesienia do życia człowieka, ujętego wielowymiarowo.

Pomimo szeregu krytycznych uwag, w mojej ocenie osiągnięcia naukowe Habilitanta uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora stanowią znaczny wkład w rozwój wiedzy z zakresu pracy socjalnej i pedagogiki społecznej dają ważny impuls dla rozwoju dyscypliny naukowej pedagogika.

Po szczegółowej analizie osiągnięcia naukowego i pozostałego dorobku naukowego, organizacyjnego i popularyzatorskiego dr M. Boryczko w świetle wymogów merytorycznych koniecznych dla uzyskania stopnia doktora habilitowanego, przedstawionych w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 (Dz. U. Nr 65 poz. 595, z późniejszymi zmianami), znowelizowanej w 2014r., wnoszę do Rady Wydziału Nauk Społecznych UG o dopuszczenie dr Marcina Boryczko **do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.**

